

עיונים לפרשת פרשת תזריע עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

הופעת נגעי הצרעת

הרב שאולי גרינפלד

יש חיוניות המשותפת להם ולאדם, ומזה נמשכת אפשרות ההשפעה של יחידי עולם על בהמתם. בירושלמי⁵ מוצאים אנו ביטוי מיוחד של רבי שמעון בן אלעזר: "מקלו של רבי מאיר היתה בידו והיא היתה מלמדתו דעת". הגדלות הגאונית והקדושה האדירה של רבי מאיר תלמידו של רבי עקיבא, נמשכו אף אל הדומם. השפעתו של האדם ניכרת על ביתו לחיוב או לשלילה".

ובאמת, הרמב"ם⁶ ראה בצרעת הבגד והבית 'אות ופלא':

"וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה צרעת בשותפות השם - אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע".

עוד לפני הרמב"ם, כתב ריה"ל בכוזרי⁷ בהסברו לצרעת הבגד והבית:

"אמרתי שהם [נגעי הצרעת] מיחודיות השכינה. לפי שהיתה בישראל במעלת הרוח בגוף האדם תשפיע בהם חיוניות א-לוהית ומקנה להם בהירות וזוהר בנפשותם וגופותיהם ותכונותיהם ומשכנותיהם, וכאשר נסתלקה מהם נגרעה סברתם⁸ ונתכערו גופותם ונשתנה חנם. וכאשר נסתלקה מן היחידים, נראה על כל אחד ואחד עקבות הצטמצמות אור השכינה ממנו".

כאשר עם ישראל זכאי, אפשר לראות עלינו את הביטויים להשראת השכינה, בצורה של 'בהירות חן וזוהר'. וכאשר אדם יחיד חוטא, ומסתלקת ממנו השכינה, גופו ורכושו מראים זאת על ידי הופעת נגעי צרעת.

הפרשה שלנו, עוסקת בסוגים השונים של הצרעת הנראית באדם, וכן בצרעת הבגד. ובפרשה הבאה אנו פוגשים את צרעת הבית. לכל צרעת יש מאפיינים מיוחדים משלה. וכך סיכם זאת הרמב"ם בסיום הלכות טומאת צרעת¹:

"הצרעת הוא שם האמור בשותפות, כולל עניינים הרבה שאין דומין זה לזה, שהרי לובן עור האדם קרוי צרעת, ונפילת קצת שיער הראש או הזקן קרוי צרעת, ושינוי עין הבגדים או הבתים קרוי צרעת".

נגעי הצרעת מלמדים אותנו על ההשפעה שיש למצבו הרוחני של האדם על הסביבה שלו. רבינו הרב צבי יהודה עמד על כך בשיחותיו. ההשפעה של המצב הנפשי על הגוף, היא מציאות מוכרת:

"הקשר בין הגוף לנפש הוא מציאות אמיתית ועובדתית. הכוחות הנפשיים פועלים בתוך הגוף"².

אנשים שנמצאים במצב של דאגה ועצבות, הרבה יותר פגיעים למחלות מאשר אנשים שמחים ואופטימיים. אלא שכאן מתחדש שמצבו הרוחני של האדם משפיע גם על הסביבה החומרית שלו - הבגד והבית. הרב צבי יהודה³ הביא שמצאנו דוגמאות לכך בדבר חז"ל:

"קשר האדם עם הסביבה כולל גם את בעלי החיים שבבעלותו, כגון⁴ חמורו של רבי פנחס בן יאיר. דעת הקודש וגבורת הקודש של רבי פנחס בן יאיר נמשכו עד לנפש החיה של חמורו, וזה לעומת זה אתונו של בלעם. גם דבר זה מובן במקצת כיון שלבעלי החיים

1 ט"ז, י.

2 שיחות הרב צבי יהודה ויקרא עמ' 106.

3 שם עמ' 109.

4 חולין ז.

5 מועד קטן פרק ג הל' א.

6 שם.

7 ב, ס"ב.

8 נגרעה סברתם הוא כמו נגרעם סברם, מלשון סבר

פנים.

בדרך דומה כתב גם הרמב"ן בפירושו לתורה⁹:

"והבגד כי יהיה בו נגע צרעת- זה אינו בטבע כלל ולא הווה בעולם, וכן נגעי הבתים. אבל בהיות ישראל שלמים לה, יהיה רוח ה' עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתיהם במראה טוב. וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועוון, יתהווה כיעור בבשרו או בבגדו או בביתו, להראות כי ה' סר מעליו. ולכן אמר הכתוב: 'ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם' כי היא מכת ה' בבית ההוא".

הרמב"ם בהמשך דבריו, מבאר שנגעי הצרעת אינם רק תוצאה וביטוי של סילוק אור השכינה, אלא עונש שניתן בצורה מדורגת, בכדי לגרום לאדם להתעורר ולתקן את לשונו הרעה:

"שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו, אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהותץ הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוב עליהן, אם חזר בו יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו, אם חזר בו יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהוא הליצנות בלשון הרע".

הצרעת מתחילה בבית, מתקרבת אל האדם יותר ונראית בבגד, וכשכל זה לא עזר היא נראית באדם עצמו. בשלב הזה, האדם 'נשלח לבידוד' שיאלץ אותו להפסיק לדבר.

מדוע דוקא בלשון הרע הוא החטא שמביא לכך שאפשר לראות על החוטא את סילוק השכינה ממנו?

רבינו הרב צבי יהודה¹⁰ ראה בלשון הרע חטא בעניין המהותי שמגדיר אותנו כבני אדם:

"קיימות כל מיני חולשות פיסיולוגיות ופסיכולוגיות, אבל המחלה היסודית ביותר היא קלקול הדיבור. האדם הוא בטבעו אדם מדבר. 'אתה חונן לאדם דעת' - והדעת הזאת מתגלה בדיבור".

האדם שונה מבעלי החיים, בשל היותו בר דעת. הדעת של האדם מתבטאת ביכולתו לדבר. אדם שחוטא בלשון הרע, חוטא במה שמאפיין אותו כאדם.

מִן ראש הישיבה, הרב שאול ישראל זצ"ל, בספרו שיח שאול על התורה¹¹, ביאר שחטא בלשון הרע, נובע

ממגמה הפוכה מדרכה של התורה:

"אם תחילתה של תורה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, הרי ניגודה של תורה הוא לשון הרע. לשון הרע הוא בעצם ביטוי לרע. העין הרעה שעניינה לתור ולחפש שמא יש מישהו או משהו הנמצא למעלה ממעלתה, היא היא המרעילה את המנוחה הנפשית, המגרשת את האדם מבית תענוגיו, הלוחשת על אזנו לחש פתנים, הגוזלת ממנו את גן עדנו".

התורה עניינה גמילות חסדים. היא מחנכת אותנו להסתכל על העולם בעין טובה, שמחפשת איפה אפשר להועיל ולעזור. לעומת זאת, לשון הרע נובע ממבט הפוך: אדם שרואה את תכלית הכל בלרומם את כבודו של עצמו, הוא מחפש כל הזמן את אלו שחלילה יש להם יתרון עליו, בכדי למצוא את הדרך לפגוע בהם.

הרמב"ם¹² ראה בלשון הרע, את המפתח להתחברות לאנשים ריקים ורשעים, שחברתם מדרדרת את האדם עד כדי הפניית עורף לקשר שלו עם הבורא:

"וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחילה מרבין בדברי הבאי כעניין שנאמר: 'וקול כסיל ברוב דברים', ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, כעניין שנאמר: 'תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק', ומתוך כך יהיה להן הַרְגֵל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם כעניין שנאמר: 'ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזים דבריו ומתעתעים בנביאיו', ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעיקר, כעניין שנאמר: 'ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' א-להיהם', והרי הוא אומר: 'שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ', מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם שהלכה תחילה בארץ, זו היא שיחת הרשעים שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ, וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר".

הדרך הנכונה שאנו צריכים ללכת בה, היא התחברות אל הצדיקים, כפי שמסיים הרמב"ם:

"אבל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה, לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידן ומזכה אותן בה".